

Jäykkyyksistä joustaviin siirtymiin

**Selvitys nuorten tukemisesta ja vaikuttavista
siirtymistä työelämään**

Ohjaamoiden kyselytuokio 20.9.2022

Työn tavoitteet ja toteutustapa

Selvitystyön tavoitteet

Työssä tuotettiin tietoa nuorten palveluista työelämälähtöisestä näkökulmasta. Tietoa on tarkoitus hyödyntää nuorten monialaisten palveluiden ja palveluintegraation edistämisessä sekä kansallista palvelujärjestelmää kehitettäessä.

Tutkimuksessa haettiin vastauksia erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

- Miten nuorille suunnatuissa työelämälähtöisissä palveluissa ja monialaisissa palvelumalleissa on huomioitu nuori fyysis-psykykkis-sosiaalisena kokonaisuutena ja miten tämä näkyy palvelutarvearvioissa ja palveluiden toteutuksessa?
- Miten monialaisuutta pyritään edistämään ja tukemaan palveluiden toteutuksessa ja miten monialaisuus näkyy työkuulttuurissa? Onko tässä eroa viranomaisten tai professioiden välillä?
- Millaisia rakenteellisia, professioihin liittyviä tai muita esteitä tulisi poistaa, jotta monialainen työote ja nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen toteutuisivat vaikuttavasti ja nuoren työelämään siirtymistä parhaiten edistävästi?

Nuorten palvelujärjestelmän toimivuudesta on jo olemassa paljon tutkittua tietoa. Olemassa oleva tieto on kuitenkin varsin sirpaleista. Tässä tutkimuksessa on pyritty yhdistämään eri lähteistä koottua tutkimustietoa tutkimuksessa empiirisesti hankittuun tietoon siten, että saataisiin aiempaa kokonaisvaltaisempi näkemys siitä, miten palvelujärjestelmä kohtaa nuoren.

Empiirisessä tiedonhankinnassa on painotettu teemoja, jotka syventävät ja täydentävät aiempien tutkimusten tuloksia.

Tutkimuksen työvaiheet ja menetelmät

Työvaihe	Pääasialliset aineistot ja menetelmät
Teoreettinen taustoitus nuorten palvelutarpeisiin ja palvelujärjestelmään	Kotimaiseen ja kansainväliseen kirjalliseen aineistoon ja tutkimustietoon perustuva kokoava kirjallisuusanalyysi nuorten palvelutarpeista ja toimintaympäristöstä sekä palvelujärjestelmän nykytilanteesta. Työ rajattiin koskemaan erityisesti palvelujärjestelmän kykyä tukea nuoria erilaisissa siirtymissä kohti työelämää sekä yli päänsä auttaa nuoria heidän fyysisissä, psyykkisissä ja sosiaalisissa tarpeissaan elämän uran eri vaiheissa
Kyselytutkimus nuorten palveluista ja palveluohjauksesta vastaaville tahoille	Kysely suunnattiin TE-toimistoissa nuorista ja nuorten palveluohjauksesta vastaaville TE-asiantuntijoille ja ammatinvalintapsykologeille, TYP:ien henkilökunnalle, Ohjaamoiden työntekijöille sekä kuntakokeiluissa nuorista ja nuorten palveluohjauksesta vastaaville asiantuntijoille. Kysely toteutettiin 4.4. – 25.4. 2022 ja siihen saatiin yhteensä 238 vastausta. Kyselylinkki toimitettiin välillisesti avoimena linkkinä tiettyjen kontaktihenkilöiden kautta kyselyn kohderyhmille. Menettelytavan johdosta kyselyn perusjoukkoa ei voitu määrittää, eikä siten laskemaan esimerkiksi vastausprosenttia.
URA-tietoihin perustuva analyysi nuorten palvelutarvearviosta ja palveluiden toteutumisesta	Aineistona analyysissä käytettiin URA-järjestelmään kirjattuja toiminta-suunnitelmakuvauksia (kuvausosio) vuosilta 2019 ja 2020 18-29 vuotiaista TE-toimistojen PL 3 asiakkaista. Otoksena urasta poimittiin 500 TE-toimiston asiakasta, joille oli tehty yhteensä 1550 suunnitelmaa sekä 500 TYP:in asiakasta (yhteensä 9500 kirjausta). Tarkemman suunnitelmakuvauksien sisältöanalyysin kohteeksi TE-toimiston otoksesta poimittiin vuosilta 2019-2020 yhteensä reilun 400 toimintasuunnitelman suunnitelmatiedot sadalta nuorelta. Sisältöanalyysissä huomio kiinnitettiin suunnitelmakirjauksiin siitä, miten asiakkaan työnhakuun, koulutukseen, fyysiseen tilanteeseen psyykkiseen tilanteeseen ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyvät asiat on kirjattu suunnitelmiin sekä miten asiakkaan elämän-tilanne ja ylipäänsä työkykyyn vaikuttavat tekijät on huomioitu kokonaisuutena suunnitelmissa
Haastattelututkimukset kahdella ELY-alueella	Haastattelututkimukset toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan ja Kaakkois-Suomen ELY-keskusten alueilla. Haastattelut toteutettiin pääasiassa puolistrukturoituina teemahaastatteluina puhelimitse. Yhteensä ryhmä- ja yksilöhaastatteluja tehtiin tapaustutkimusalueilla 17 kappaletta ja niiden kohteena olivat ELY-alueiden TE-toimiston asiantuntijat, TYPin ja Ohjaamojen edustajat sekä kuntien, sote-kuntayhtymien, järjestöjen ja oppilaitosten edustajat

Asiantuntijakyselyn tuloksia

Kyselytutkimus nuorten palveluista ja palveluohjauksesta

Kyselytutkimuksen avulla selvittiin nuorten palveluista ja ohjauksesta vastaavien viranomaisten näkemyksiä moniammatillisten palvelujen sekä palveluohjauksen toimivuudesta.

Toteuttamistapana oli sähköinen Webropol-kysely:

- TE-toimistoissa nuorista ja nuorten palveluohjauksesta vastaaville TE-asiantuntijoille ja ammatinvalintapsykologeille
- TYP:ien henkilökunnalle
- Ohjaamoiden työntekijöille
- kuntakokeiluissa nuorista ja nuorten palveluohjauksesta vastaaville asiantuntijoille

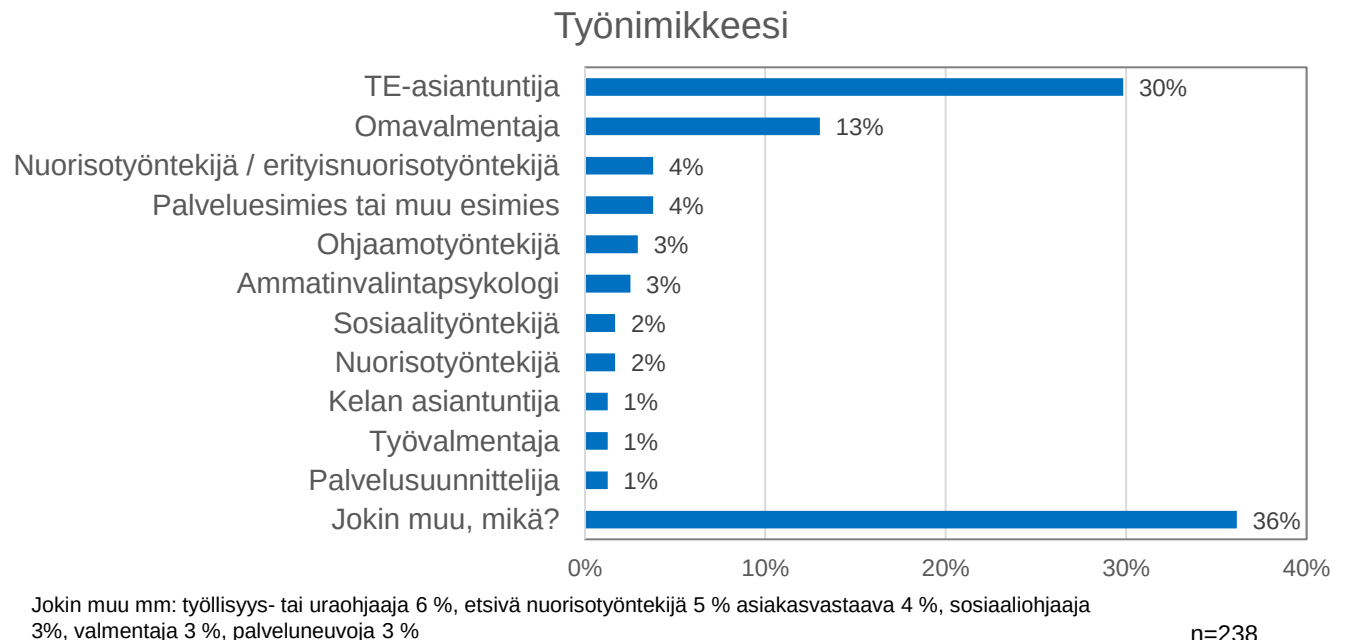
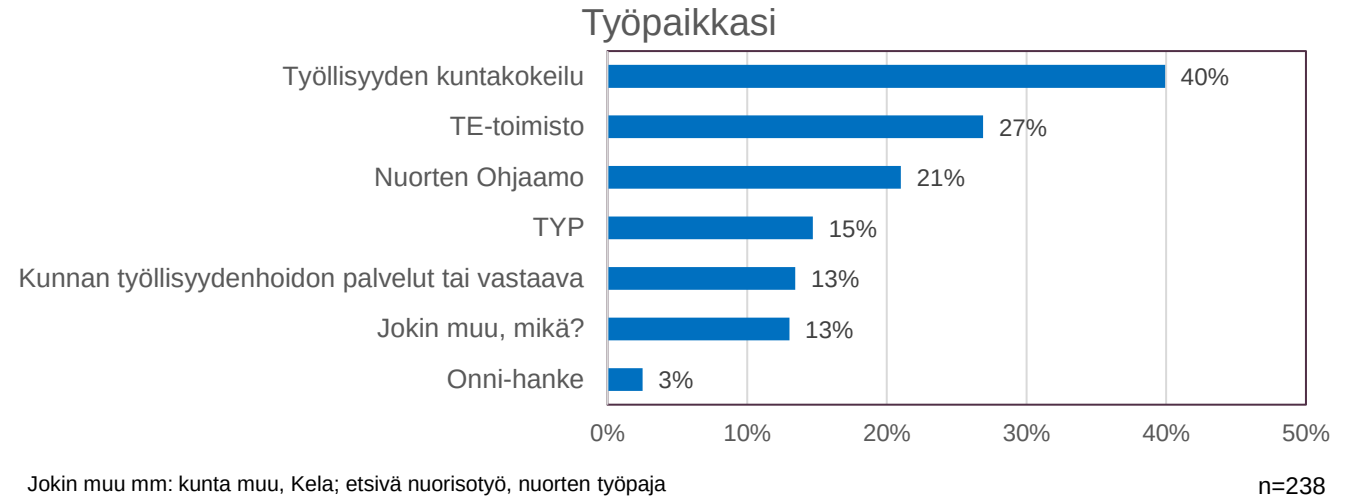
Kysely toteutettiin 4.4.–25.4.2022, ja siihen saatiin yhteensä 238 vastausta. Osa vastaajista ilmoitti, että kysymyksiin on vastannut useamman hengen tiimi.

Koska kattavia listoja nuorten palveluiden kanssa toimivista asiantuntijoista ei ole, kyselylinkki toimitettiin välillisesti avoimena linkkinä ja saatteella tiettyjen kontaktihenkilöiden kautta kyselyn kohderyhmille. Menettelytavan johdosta kyselyn perusjoukkoa ei voida määrittää, eikä siten laskemaan vastausprosenttia tai tekemään pitkälle meneviä tilastollisia johtopäätöksiä.

Kyselyjen ensisijaisena tarkoituksena olikin kartoittaa laadullisesti nuorten palvelujen asiantuntijoiden näkemyksiä ja kokemuksia monialaisten palvelujen ja ohjausketjujen toimivuudesta ja kehittämistarpeista

Kyselytutkimus nuorten palveluista ja palveluohjauksesta

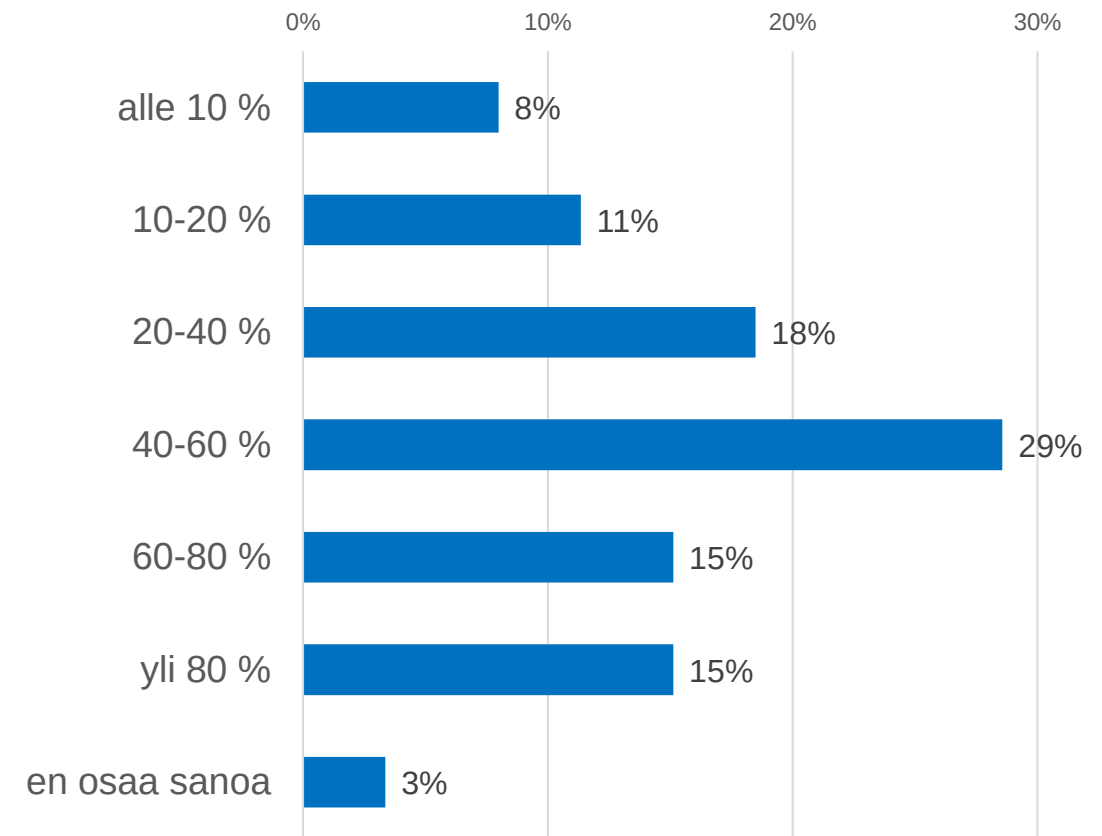
- Kyselyyn vastasi monipuolisesti nuorten palveluissa työskenteleviä asiantuntijoita. Valtaosa kyselyyn vastanneista oli TE-asiantuntijoita ja edusti työllisyyden kuntakokeiluja, TE-toimistoja ja Ohjaamoja.
- Vastaajista 73 % työskenteli työllisyyttä edistävissä palveluissa, 11 % nuorisotyössä ja 10 % sosiaalipalveluissa
- Kyselyn vastaukset analysoitiin taustamuuttujien osalta
- Eri vastaajaryhmien välillä ei ole havaittavissa selkeitä näkemyseroja palvelutarpeen arviointiin tai palveluohjaukseen liittyvissä kysymyksissä
- Erot vastaajien näkemyksissä selittyvät pääasiassa käytettävissä olevien resurssien ja olemassa olevien yhteistyörakenteiden eroilla.

Monialaisen palvelun tarve

- Vastaajien näkemysten perusteella iso osa nuorista asiakkaista on monialaisten palvelun tarpeessa. Näkemyksiin tosin vaikuttaa vastaajajoukon valikoituminen - iso osa vastaajista työskentelee niiden asiakkaiden kanssa, joiden työllistymisessä on ongelmia.
- Etenkin mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä koulutuksen ja työkokemuksen puute koetaan keskeisiksi nuorten työllistymistä estäviksi puutteiksi
- Muita tekijöitä, jotka aiheuttavat haasteita nuorten siirtymissä kohti työelämää ovat mm.
 - nuorten vaikeat kokemukset sosiaalisissa tilanteissa ja itseluottamuksen puute omaan pärjäämiseen
 - nuorten asunnottomuus ja velkaisuus
 - nuorten kieli-, luku tai kirjoitustaidon puutteet
 - nuorten työnhaku- ja työelämätaitojen ja elämänhallintataitojen puutteet

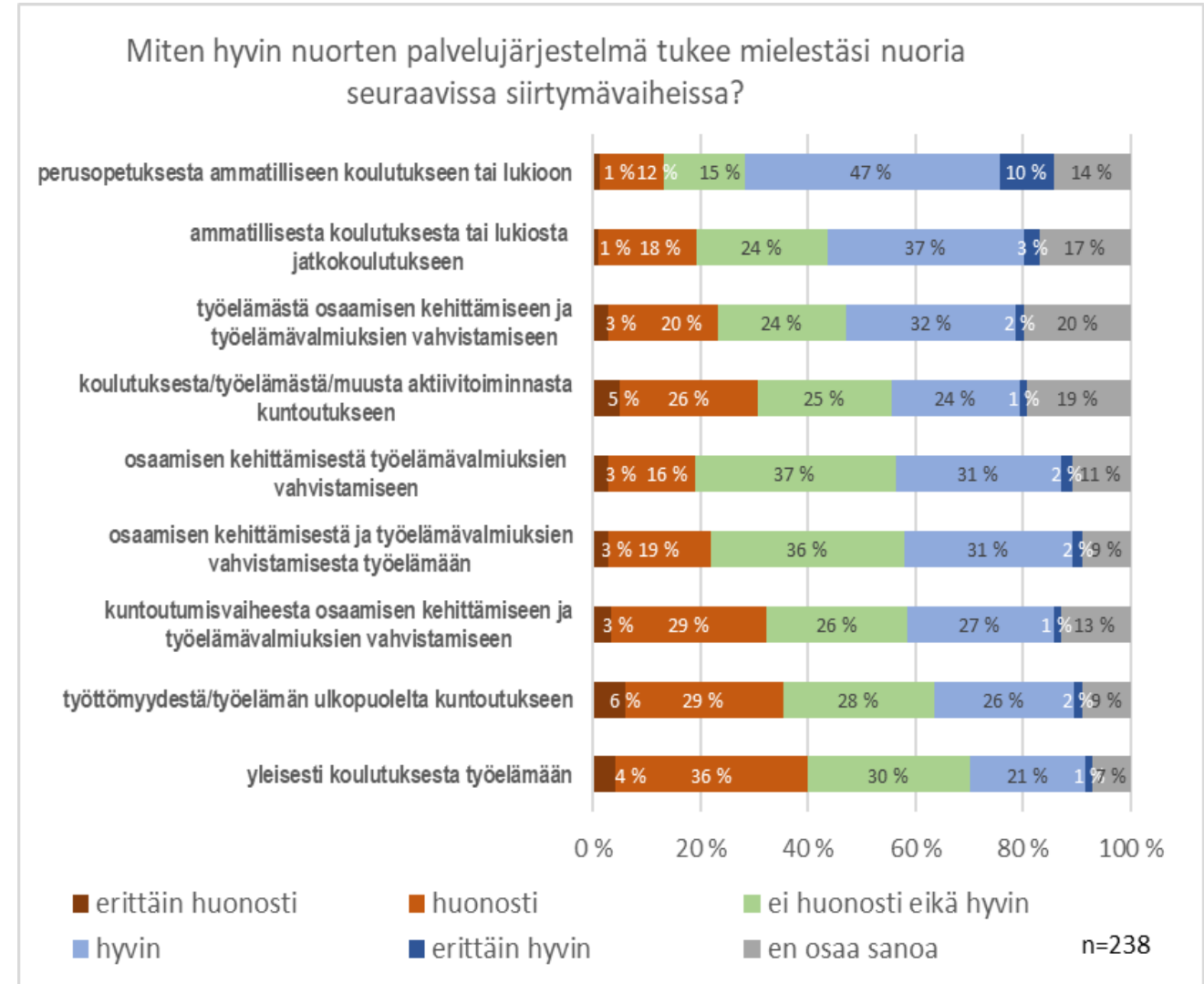
Arvioi, kuinka suuri osuus 18-29-vuotiaista asiakkaista on monialaisen palvelun tarpeessa

n=238

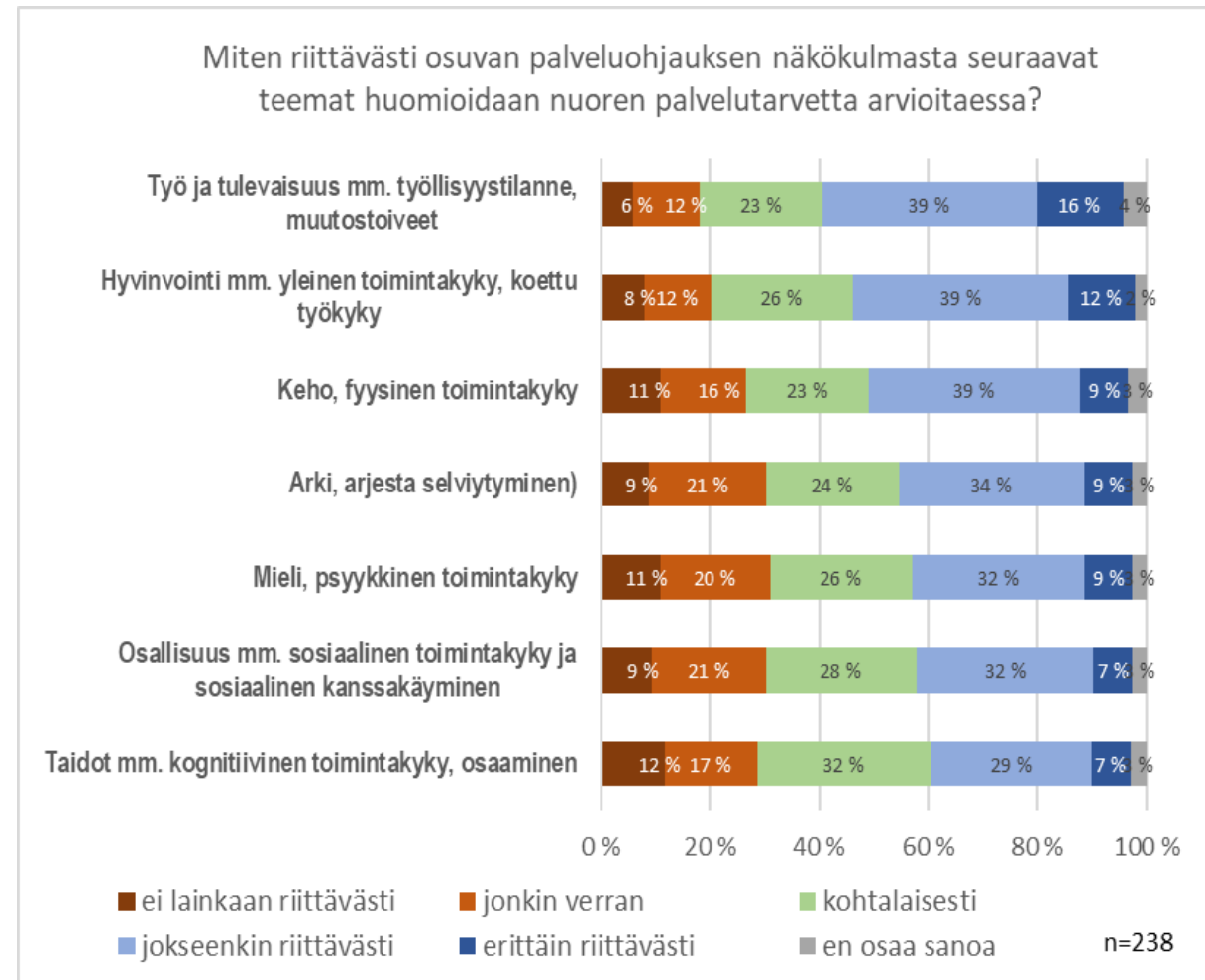
Palvelujärjestelmän toimivuus nuorten siirtymien tukemisessa

- Vastaajista valtaosa koki, että palvelujärjestelmä toimii tällä hetkellä parhaiten siirtymissä koulutuksen poluilla.
- Sen sijaan huonommin palvelujärjestelmän koetaan toimivan yleisesti koulutuksesta työelämään liittyvien siirtymien, työttömyydestä kuntoutukseen sekä kuntoutuksesta osaamisen kehittämiseen liittyvien siirtymien tukemisessa.
- Yleisesti vastauksista heijastuu se, että järjestelmä ontuu etenkin vaikeimmassa asemassa olevien nuorten siirtymien tukemisessa.

Palvelutarpeiden arvioinnin osuvuus (1)

- Vastaajien näkemysten perusteella työhön ja tulevaisuuteen liittyvien teemojen (mm. työllisyystilanne ja muutostoiveet) arvioidaan tulevan parhaiten huomioiduiksi nuoren palvelutarvetta arvioitaessa
- Lähes yhtä hyvin huomioidaan nuoren hyvinvointi, yleinen toimintakyky ja koettu työkyky. Myös fyysisen toimintakyvyn arvioidaan tulevan riittävästi huomioiduksi osuvan palveluohjauksen näkökulmasta.
- Heikoimmin huomioidaan nuoren arjesta selviytymisen, psyykkisen toimintakyvyn ja osallisuuden sekä kognitiivisen toimintakyvyn teemat
- TE-toimistojen asiantuntijat arvioivat kysyttyjen teemojen tulevan kokonaisuutena heikoiten huomioiduksi. Vastaavasti TYP:ssä ja Ohjaamoissa nuorten palvelutarpeet huomioidaan niiden toimintakäytännöistä johtuen selvästi riittävämmiin, kuin TE-toimistoissa tai kuntakokeiluissa.

Palvelutarpeiden arvioinnin osuvuus (2)

- ✓ Palvelutarpeen arvioinnissa nojaututaan haastatteluihin ja verkoston tuottamaan tietoon ja osa käyttää vaihtelevissa määrin erityisiä palvelutarpeen arvioinnin menetelmiä. Vain hyvin harva vastaajista kokee, etteikö menetelmiä olisi tarvittaessa käytettävissä
- ✓ Asiantuntijat kokevat yleisesti, että heiltä odotetaan ja heitä kannustetaan kohtaamaan nuori fyysis-psykkis-sosiaalisena kokonaisuutena, ja he voivat myös sujuvasti konsultoida toisen ammattikunnan edustajia mieltä askarruttavissa asioissa.
- ✓ Iso osa asiantuntijoista kokee myös, että oma osaaminen on riittävä nuoren kokonaisvaltaiseen palvelutarpeen arviointiin, etenkin TYP:eissä.
- ✓ Vastaavasti selviksi haasteiksi kyselyn vastusten perusteella nousevat olemassa olevan asiakastiedon hyödyntämisen vaikeudet. Iso osa vastaajista kokee, että tietoa ei ole saatavissa tai muualla palvelujärjestelmässä tuotettu tieto hyödynnettävissä. Lisäksi muiden ammattiryhmien käytössä olevat palvelutarpeen arvioinnin menetelmät koetaan olevan vaikeasti hyödynnettävissä.
- ✓ TE-toimistoissa koetaan eniten haasteita palvelutarpeen arviointia tukevien seikkojen toteutumisessa koskien erityisesti ajan riittävyttä sekä moniammatillista arviointia toteuttavien työryhmien, muualta palvelujärjestelmästä kerätyn tiedon ja muiden ammattikuntien osaamisen oikea-aikaista hyödyntämistä

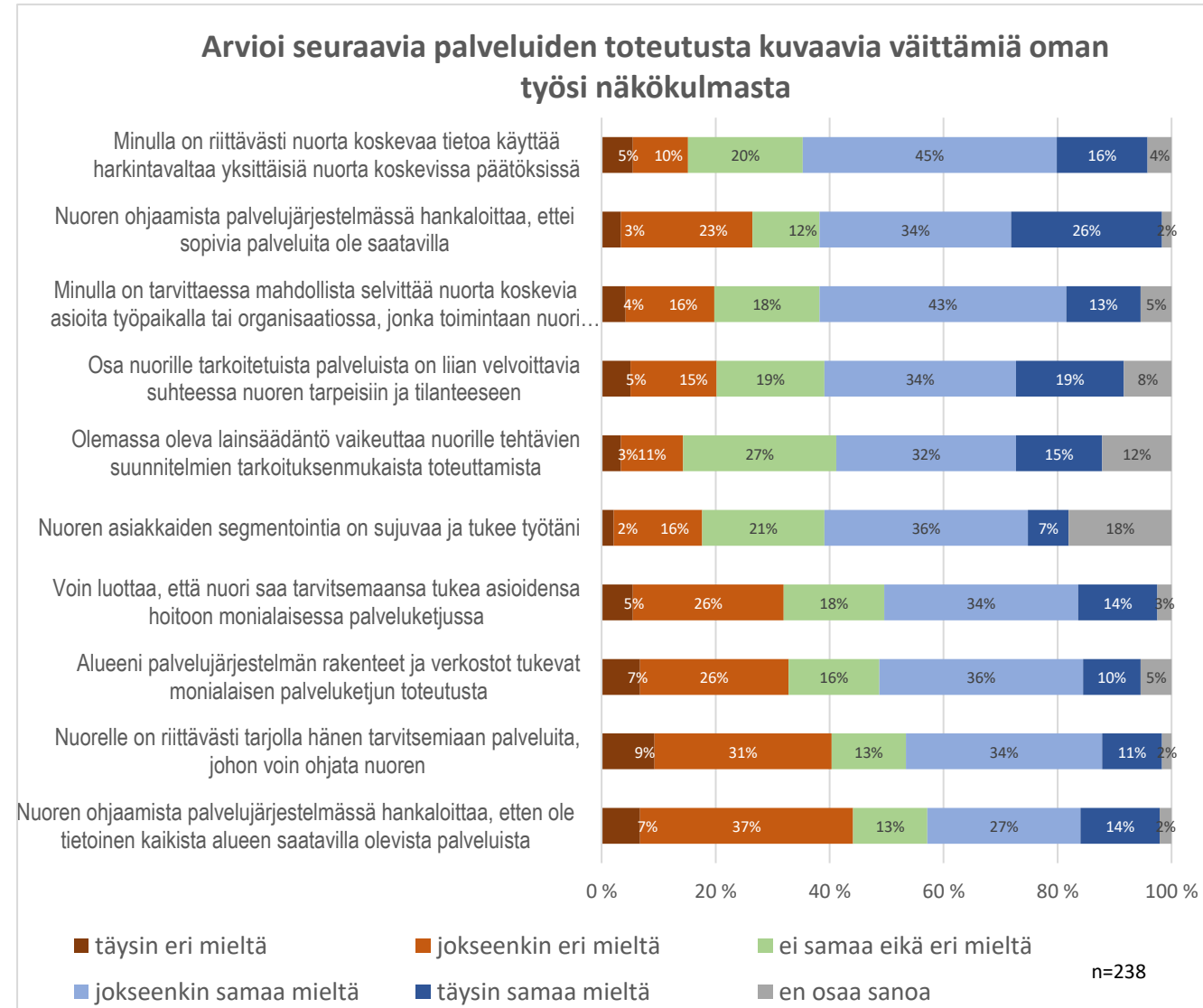

Esiin nousseita haasteita nuoren kokonaisvaltaiselle palveluntarpeen arvioinnille

- ✓ Tiedonvaihdon haasteiden vuoksi nuorta koskeva tieto perustuu lähtökohtaisesti nuoren kertomaan, jota täydennetään nuorelta pyydettäviltä tiedolla tai nuoren suostumuksella muualta palvelujärjestelmästä.
- ✓ Nuori tuo tyypillisesti esiin mielenterveyden tai arjen haasteita vasta, kun luottamuksellinen suhde on syntynyt useampien tapaamisten myötä. Usein vasta useamman tapaamisen ja toiminnallisuuden kautta tulee ilmi asioita, jotka valottavat nuoren todellista tilannetta ja tarpeita
- ✓ Luottamuksellisen suhteen syntymistä ja todellisesta tilanteesta avautumista vaikeuttavat osaltaan työttömyysturvaseuraamuksen pelko sekä asiantuntijoiden rajalliset resurssit nuoren tapaamiseen tiiviisti ja valmennuksellisella otteella.
- ✓ TE-asiantuntijoiden rajallinen aika yhteydenpitoon nuoren kanssa vaikuttaa osaltaan siihen, että tapaamisessa keskitytään usein vain työhön ja koulutukseen liittyviin asioihin.
- ✓ Palveluohjausta tekevästä henkilöstä ei välttämättä kaikissa tapauksissa ole riittävää ammatillista osaamista arvioida nuoren todellista sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä. Erityisesti oppimisen ja kognitiivisten haasteiden tunnistamiseen kaivataan erityisosaamista.
- ✓ Nuorten parissa työskentelevillä asiantuntijoilla on lähtökohtaisesti käytössään vain oman hallinnon alansa tietojärjestelmät ja täten tietojärjestelmien avulla nuoresta saatava tieto on hyvin rajallista.
- ✓ Vain hyvin harva asiantuntija kokee, että palvelutarvekartoituksen työkaluja olisi tarvittaessa hyödynnettävissä omassa työssä.
- ✓ Merkittävä osa vastaajista kokee, ettei ole saanut riittävää tukea tai koulutusta nuoren huomioimiseksi kokonaisvaltaisesti. Tämä on yleistä erityisesti TE-asiantuntijoiden keskuudessa, jotka eivät toimi monialaisissa palveluissa.

Palvelujen toteutus monialaisesti

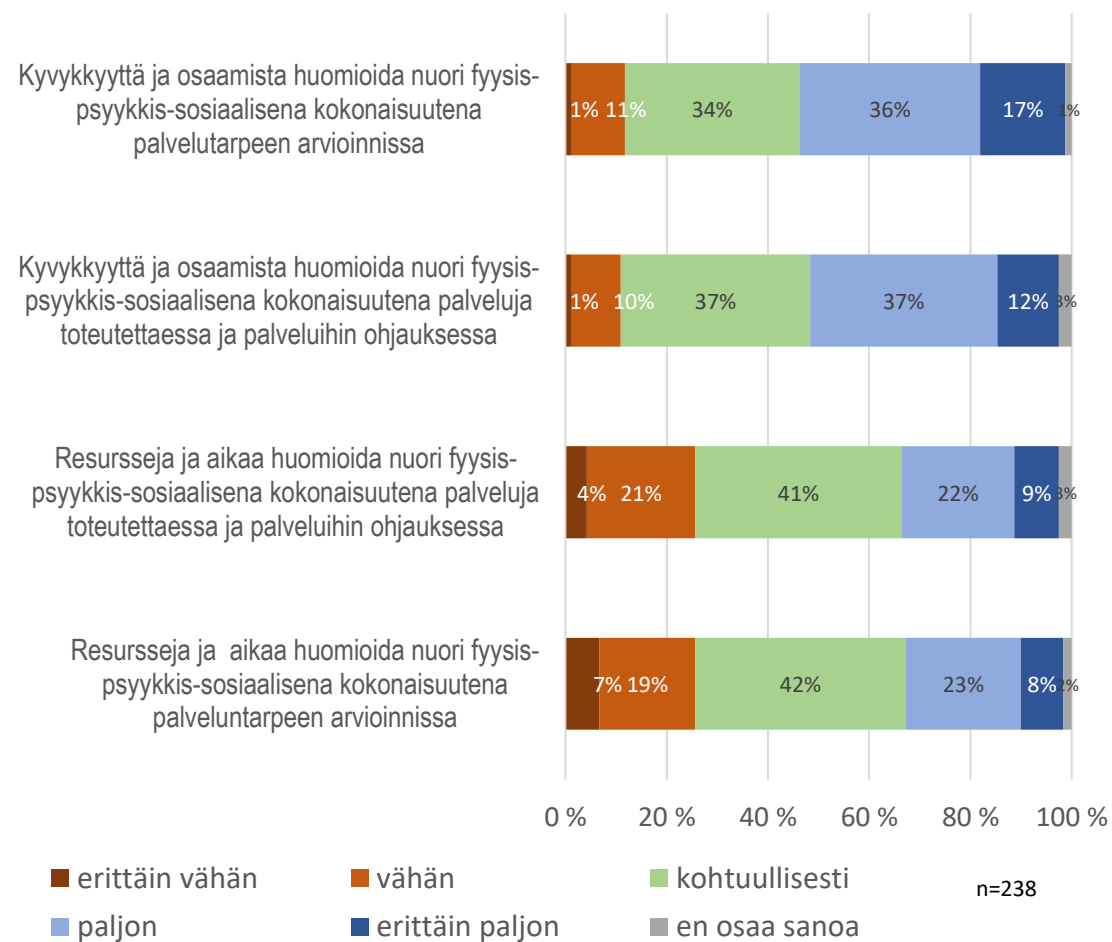
- ✓ Nuorten parissa työskentelevät asiantuntijat kokevat yleisesti, että palveluiden monialainen toteutuminen on haasteellisempaa, kuin monialaisen palvelutarpeen tunnistaminen.
- ✓ Nuorten ohjaamista palvelujärjestelmässä hankaloittaa etenkin se, että asiantuntijoilla ei ole tietoa kaikista alueen saatavilla olevista palveluista
- ✓ Asiantuntijoilla on kuitenkin mahdollisuus selvittää omassa organisaatiossaan nuorta koskevia asioita sekä myös omaa harkintavaltaa nuorta koskevissa päätöksissä
- ✓ Suurin osa nuorten parissa työskentelevistä kokee, että nuoren ohjaamista palvelujärjestelmässä hankaloittaa sopivien palveluiden puuttuminen.
- ✓ Lisäksi koetaan, että osa nuorille tarkoitetuista palveluista on liian velvoittavia ja olemassa oleva lainsäädäntö vaikeuttaa nuorille tehtävien suunnitelmien tarkoituksenmukaista toteuttamista
- ✓ Alle puolet vastaajista kokee voivansa luottaa siihen, että nuori saa tarvitsemaansa tukea asioidensa hoitoon monialaisessa palveluketjussa, samoin kuin siihen, että alueen palvelujärjestelmän rakenteet ja verkostot tukevat monialaisen palveluketjun toteutusta

Yhteistyökäytännöt ja työkuultuuri monialaisten palvelujen tuottamisessa

- Asiantuntijat arvioivat yleisesti, että heidän kyvykkyytensä huomioida nuori fyysis-psykkis-sosiaalisena kokonaisuutena on parempi kuin siihen käytössä olevat resurssit
- Riittämätön aika nuoren kohtaamiseen ja hänen asioiden hoitamiseen koetaan merkittävimmäksi resurssipuutteeksi.
- Merkittävä osa vastaajista kokee, että suuret asiakasmäärät heikentävät käytettävissä olevaa aikaa nuoren huomioimiseen kokonaisvaltaisesti.
- Kyvykkyyksien ja osaamisen taustalla ovat usein sopiva pohjakoulutus ja työkokemus, mutta osa monialaista tukea tarvitsevien nuorten parissa työskentelevistä ja monialaista työtä tekevistä on saanut lisäkoulutusta työhönsä sekä tukea työyhteisöltään.
- Sopivan pohjakoulutuksen merkitys kyvykkyyksien taustalla nostaa esiin eri professioiden merkityksen nuorten parissa tehtävässä työssä. Nuori kohdataan omasta koulutuksesta ja kokemuksesta käsin.
- Työtehtävien laajenemisen vuoksi moni asiantuntija kokee, että ei voi palvella nuorta niin hyvin kuin itse haluaisi.

Arvioi missä määrin nuoren osuvan palvelunsaannin ja palveluohjauksen näkökulmasta sinulla on:

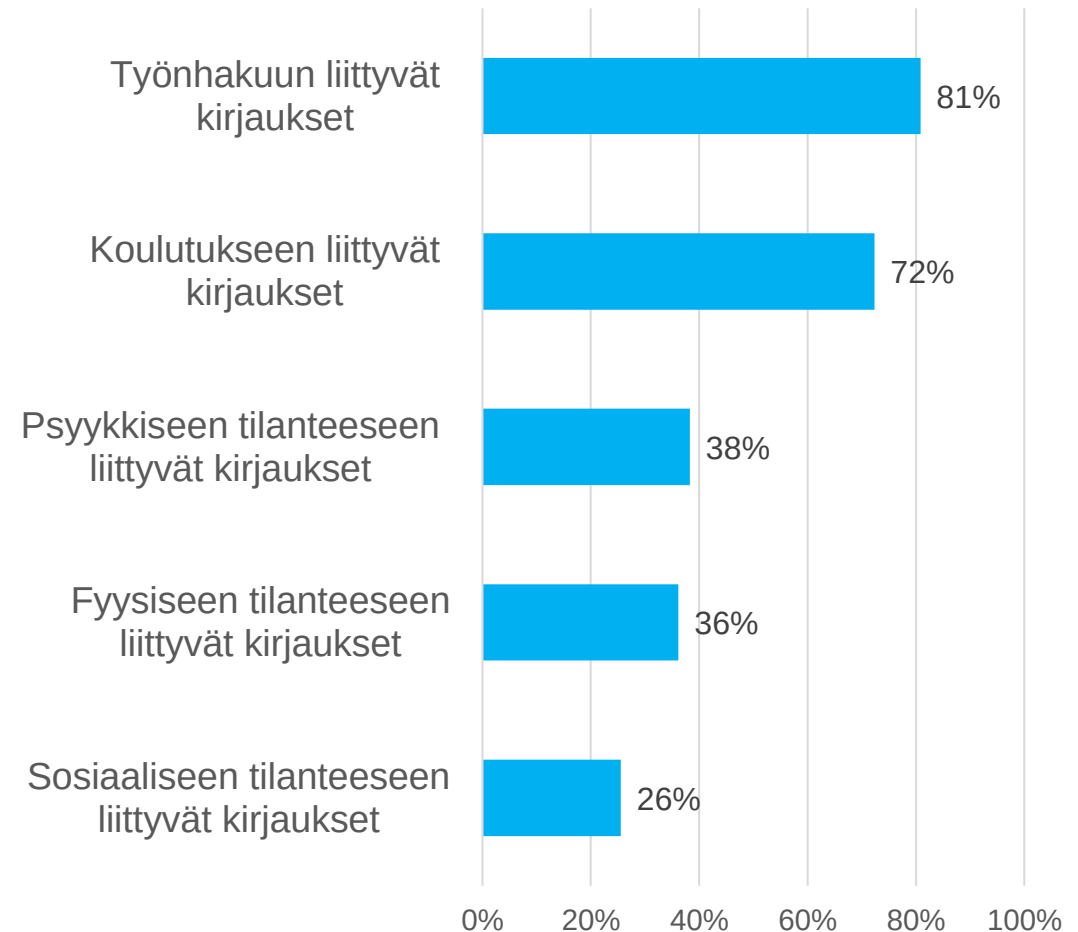

Havaintoja URA- analyysistä

Havaintoja suunnitelmateksteistä

- URAsta poimitun otoksen perusteella palvelulinjalla 3-oleville nuorille tehdään suunnitelmapäivityksiä (käytännössä määräaikaishaastatteluja) keskimäärin noin 130 päivän välein, mediaanin ollessa noin sata päivää. URA-tietojen perusteella päivitysten ajallinen väli lyhenee, mitä useammasta päivityskerrasta on kyse.
- Nuortenkaan osalta ei täysin toteudu lain edellyttämä 3 kuukauden haastatteluväli. Nuoria kuitenkin haastatellaan ja suunnitelmia päivitetään kuitenkin selvästi useammin, kuin kaikkien työnhakijoiden suunnitelmia keskimäärin.
- Työllistymissuunnitelmien kuvaustekstin perusteella työnhakuun ja koulutukseen liittyvät kirjaukset ovat luonnollisesti yleisimpiä, mutta myös fyysis-psykykkistä tilannetta koskevia kirjauksia on runsaasti.
- Myös nuoren työkykyyn ja elämäntilanteeseen vaikuttavat asiat on huomioitu toimintasuunnitelmissa varsin hyvin. Tämä on kuitenkin usein ja vaatinut 4–5 haastattelukertaa työnhaun alkamisesta.

Toimintasuunnitelmissa esiintyviä kirjauksia (Lähde: URA-tietokanta, 400 toimintasuunnitelmaa).

Havaintoja suunnitelmateksteistä (2)

- URA-aineistojen perusteella palvelutarpeiden kartoitus tapahtuu TE-toimiston prosessissa vaiheittain työnhakuprosessin aikana määräaikaishaastattelujen jatkumon kautta. Perusteellisen ja kokonaisvaltaisen alkukartoituksen sijaan toimintasuunnitelmissa tieto nuorten palvelutarpeista päivittyy ja syvenee työnhakuprosessin aikana. Monesti tähän kuluu useampi kuukausi työhaun alusta. Tämä puolestaan pitkittää oikeaan ja osuvaan palveluun pääsyä.
 - Suunnitelmatekstien perusteella valtaosalla nuorista asiakkaista palvelutarpeet on tunnistettu joko heti työhaun alussa tai ne ovat työnhakuprosessin aikana selkiytyneet ja syventyneet ja johtaneet palvelutarpeen mukaisiin palveluihin pääsyyn. Vastaavasti noin viidenneksellä nuorista työnhakijoista palvelutarpeita ei ole suunnitelmatekstien perusteella työhaun pitkittyessäkään onnistuttu selvittämään ja asiakas näyttää olevan edelleen lähtötilanteessa.
- Työhaun alussa ensimmäiset suunnitelmat palveluntarvearviointeineen tehdään pääasiassa sähköisesti Oma asiointi -verkkopalvelussa asiakkaan itse tekeminä. Asiakkaan itse tekemää suunnitelmaa ja arviota ohjaavat valmiit kysymys- ja vastaus-valintavaihtoehtot, joiden perustella nuoret joko tietoisesti tai tiedostamatta näyttävät arvioivan omat työllistymisen edellytykset yläkanttiin.
- Useassa tapauksessa nuoren ensimmäisiin suunnitelmiin tekemät arviot työllistymisen edellytyksistä ovat työhaun pitkittyessä osoittautuneet vääriksi valinnoiksi, mikä osaltaan on viivästänyt nuoren palvelutarpeiden tunnistamista ja osuvan palvelun saamista.
- Nuoren elämäntilanteeseen ja työkykyyn vaikuttavat tekijät näyttävät suunnitelmatekstien perusteella olevan kuitenkin varsin hyvin huomioitu toimintasuunnitelmissa (PL 3), etenkin jos nuoren työnhaku on pitkittynyt.
 - 67 prosentissa suunnitelmista tämä näkyi kantaaottavasti asiantuntijoiden tulkitsemana. Vain noin 14 prosentissa suunnitelmista nuoren elämäntilanteeseen tai työkykyyn ei ole minkäänlaisia viittauksia
- Mikäli nuorella on esimerkiksi fyysis-psykkisiä työllistymisen esteitä, nämä ilmenevät usein vasta suunnitelmien myöhemmissä päivityksessä työttömyyden pitkittyessä.

Havaintoja suunnitelmateksteistä (3)

- Useissa tapauksissa palvelutarpeen arviointi, kuten myös prosessin eteneminen on tapahtunut monialaisesti muualla palvelujärjestelmässä (mm. päihdekuntoutus, sosiaalityö, lastensuojelun jälkihoito) kuin TE-palveluissa. Tämä tieto ei kuitenkaan ole aina TE-asiantuntijan käytössä.
- Suunnitelmatekstien perusteella palvelutarpeen määrittämisprosessissa heijastuu asiakaslähtöisyyden ohella myös palvelutarjontalähtöisyys. Tämä näkyy mm. siten, että palveluja tarjotaan (tai joudutaan tarjoamaan) nuorelle usein sen perusteella, millaisia palveluja TE-toimiston alueella on saatavilla.
- Palveluja myös tarjotaan monesti mekaanisesti asiakkaan työhaun keston mukaisesti – palvelutarpeista riippumatta ensin tarjotaan omatoimista työnhakua, työhaun pitkittyessä työllistymistä tai osaamista edistäviä palveluja ja vasta tarkemman kartoituksen jälkeen monialaisia palveluita tai tukea.
- Asiakkaan tilannetta lähdetään ratkomaan pääsääntöisesti tarjoamalla yhtä palvelua kerrallaan aina yhteen tarpeeseen
- Asiantuntijatuella on suuri merkitys etenkin PL 3:lla olevan nuoren omien valmiuksien tiedostamisessa sekä laajemmin nuoren elämänuraa ja työllistymistä edistävän prosessin tukemisessa. Sellaisissa tapauksissa, joissa asiantuntijoilla on ollut aikaa ja mahdollisuus paneutua asiakkaan tilanteeseen, on asiakkaan tilannetta ja palvelutarpeita tarvittaessa arvioitu asiantuntevasti ja monialaisesti eri näkökulmat huomioiden.

Johtopäätöksiä

Palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus (1)

- Palvelujärjestelmässä on kokonaisuutena vahvaa osaamista nuoren palvelutarpeen arvioimiseksi ja palveluihin ohjaamiseksi huomioiden nuori fyysis-psykykkis-sosiaalisena kokonaisuutena. Myös institutionaaliset edellytykset moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen ovat nuorille palveluita tuottavissa organisaatioissa pääsääntöisesti kunnossa (entä kannusteet?).
- Palvelutarpeen arviointia toteutetaan eri ammattilaisten välisenä yhteistyönä pääosin siten, että kukin ammattikunta tuottaa omaan osaamiseensa pohjautuvaa tietoa nuoren tilanteesta. Nuoren fyysis-psykykkis-sosiaalisen ulottuvuuden laadukasta kokonaisvaltaista arviointia voidaan siten vain harvoin tehdä yhden organisaation tai ammattiryhmän toteuttamana.
- Yleisinä monialaisen toiminnan haasteina ovat asiakastiedon heikko liikkuminen eri viranomaistahojen välillä, asiantuntijoiden rajalliset resurssit keskittyä nuoren tarpeisiin kokonaisvaltaisesti sekä työn- ja vastuunjakoon liittyvien velvoitteiden epäselvyys eri viranomaistahojen välillä. Palvelutarpeen tunnistamisen tavat on myös määritelty vaihtelevasti eri organisaatioissa.
- Nykyisellä henkilöstömitoituksella etenkin TE-toimistoissa on vaikea tukea tai kartoittaa asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti. Myöskään sähköisen ilmoittautumisen käytännöt vakiokysymyksineen eivät tue yksilöllistä palveluntarpeen arviointia. Keskeiset fyysis-psykykkis-sosiaaliset ulottuvuudet pystytään kuitenkin huomioimaan TE-toimiston palveluprosessissa. Palvelutarpeiden kokonaisvaltainen tunnistaminen ja oikeaan palveluun pääseminen kestävät monialaisessa palvelutarpeessa olevan nuoren osalta kuitenkin pitkään – usein puolesta vuodesta reiluun vuoteen.

Palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus (2)

- ✓ Kokonaisvaltaisesti nuoren palvelutarpeiden arvioinnin toteuttamista ja osuvaa palveluohjausta hankaloittavat useat monialaisen työn käytännön haasteet:
 - palvelutarpeen arvioinnin osaamisen tunnistaminen on vaikeaa, sillä samat käsitteet voivat tarkoittaa hyvin erilaisia asioita eri alueilla ja eri palveluissa
 - organisaatiokohtaisten järjestelmien yhteensopimattomuus ja lukuoikeuksien puutteet vaikeuttavat asiakastiedon siirtämistä
 - tietojärjestelmien tarjoaman tiedon puutteellisuudesta johtuen tiedon kaivaminen nuoren tilanteesta on aikaa vievää ja pois muun muassa ohjaustyöstä.
 - nuorta palvelevilta asiantuntijoilta ja organisaatioilta puuttuvat yhteiset monialaiset käytännöt, jossa toimijoiden väliset vastuut, ammattiryhmien välisen yhteistyön muodot, yhteisesti sovitut tunnistamisen kriteerit ja palvelupolut olisi määriteltävä.
 - resurssipula ja suuret asiakasmäärät osassa palveluita vaikeuttavat asiakkaan kohtaamiseen käytettävää aikaa, tiedonvaihtoa ja palveluihin ohjaamista muualta järjestelmästä
- ✓ Asiantuntijoiden kyvyt arvioida nuoren tilannetta vaihtelevat suuresti ammattikunnasta ja osaamistaustasta riippuen. Palvelutarvearviointeja on tekemässä henkilöitä, joiden ammatillinen osaaminen ei välttämättä riitä arvioimaan esimerkiksi nuoren sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä tarpeenmukaisella tasolla.
- ✓ Palvelutarpeen arvioinnin tukena ei nykyisellään myöskään laajassa mitassa hyödynnetä tietoteknisiä mahdollisuuksia, kuten huolirajahälytyksiä tai tekoälyä.

Monialaisuuden toteutuminen ja edistäminen

- ✓ Tutkimuksen tulosten perusteella monialainen yhteistyö on sujuvaa, kun yhteistyötä tekevilla tahoilla on riittävät resurssit, halu toteuttaa yhteistyötä sekä jakaa tietoa. Monialaisen yhteistyön sujuvuuteen vaikuttavat myös palveluiden saatavuus alueella sekä mahdollisuus nopeisiin yhteydenottoihin nuorta koskevan tiedon saamiseksi. Näyttää myös sille, että yksittäisen asiantuntijan henkilökohtaisella työotteella ja suhtautumisella verkostotyöhön on ammattiryhmittäisiä, organisaatiokohtaisia ja sektoreittaisia eroja merkittävämpi vaikutus yhteistyön onnistumiseen.
- ✓ Yhteisenä haasteena kaikille organisaatioille on monialaisten palveluiden monin paikoin heikko saatavuus. Vaikka palvelutarpeet pystyttäisiinkin kartoittamaan onnistuneesti, ei palveluohjaus ja palveluiden monialainen toteutus nuoren tarpeiden mukaisesti toteudu, elleivät alueen palvelujärjestelmän rakenteet ja verkostot tue monialaisen palveluketjun toteutusta. Esimerkiksi terveydenhuollossa, etenkin mielenterveys- ja päihdepalveluissa, tilanne on huono ja hoitamattomat terveysongelmat estävät etenemisen muissa palveluissa.
- ✓ Haasteita on tuonut myös se, että eri toimijoiden oman toiminnan tavoitteet määrittyvät pääsääntöisesti kunkin toimijan/hallinnonsektorin omien päämäärien kautta. Yhteisten tavoitteiden ja kokonaisvastuun puuttuessa nuoresta kannustee edistää nuorta vaikeasti ylitettävien siirtymien yli hämärtyvät ja pahimmillaan "ratkaisuna" asiakkaita ja asiakasvastuuta siirrellään toimijoilta ja järjestelmiltä toiselle.

Monialaisuuden toteutuminen ja edistäminen

- ✓ Yleisesti kansallisen tason ohjausta koskien monialaisen yhteistyön toteutusta vaikeuttaa se, että vertikaalisessa ohjauksessa prosessin eri vaiheissa on useita eri toimijoita, joilla on kullakin omat ohjaus- ja seurantajärjestelmänsä ja henkilötietosuojalaki estää/hidastaa monin paikoin rekisteriaineiston yhteiskäytön. Eri viranomaisten asiakasrekisterit eivät "keskustele" keskenään, mikä on vaikeuttanut asiakaskohtaista seuranta ja eteenpäin ohjausta eri toimijoiden (kunta – valtio – yksityinen palveluntuottaja) välillä.
- ✓ Asiakkaan etenemisen seurantaan ei myöskään ole selkeitä kannusteita, yhtenäisiä mittareita eikä kokonaisvaltaista seurantajärjestelmää. Sen sijaan yksittäisiä mittareita ja työkaluja on kuvaamaan prosessin eri vaiheiden asiakastuloksia, jotka eivät kuitenkaan ohjaa toimijoita kokonaisvaltaiseen asiakasajatteluun. Käytössä ei myöskään ole moniammatillisen ja vaikutuksiltaan ketjuuntuneen prosessin kokonais- tai yhteisvaikuttavuuden huomioivia ohjausmalleja tai kannusteita siihen.

Kehittämisehdotuksia

Kehittämisehdotuksia (1)

Kehittämisehdotus 1. TE-toimiston asiakaspalvelumallia tulee kehittää osana Pohjoismaista mallia siten, että nuoren **työllistymisen esteet ja palvelutarpeet pystytään tunnistamaan huomattavasti nykyistä nopeamassa aikataulussa.** Tämä edellyttää sähköisen ilmoittautumisen kehittämistä, TE-asiantuntijoiden resurssien ja kyvykkyyksien parantamista sekä hyväksi koettujen (esim. IPS-toimintamalli, työparityöskentely) tai uuden tyyppisten tiedonvaihdon ja yhdessä tekemisen mallien kehittämistä ja käyttöönottoa.

Kehittämisehdotus 2. Yksittäisen TE-asiantuntijan osaaminen etenkin nuorten fyysis-psykkis-sosiaalisen toimintakyvyn arvioimisessa ja monialaisten palvelutarpeiden tunnistamisessa on rajallinen. **Asiantuntijoiden kyvykkyyttä tunnistaa nuoren työllistymisen esteet ja ohjauksen tarpeet tulee vahvistaa** lisäämällä osaamista, tarjoamalla arviointityökaluja ja turvaamalla asiakastyöhön riittävät resurssit. Vastaavasti on kehitettävä menetelmiä ja toimintatapoja, joilla palvelujärjestelmässä eri viranomaisten tuottama tieto nuoresta saadaan paremmin kaikkien ohjaustyötä tekevien viranomaisten hyödynnettäväksi.

Kehittämisehdotus 3. TE-asiantuntijoiden perehdyttämistä monialaiseen yhteistyöhön ja sen edellytyksiin tulee vahvistaa sekä taata virkailijoille riittävästi aikaa ja kannusteita toteuttaa kokonaisvaltaisesti nuorten palvelutarpeen arviointia ja palveluohjausta. Palvelujärjestelmässä tulee myös olla nuorten palveluihin erikoistuneita omatyöntekijöitä ja monialaista yhteistyötä koordinoivia henkilöitä, kuten hyväksi havaittuja nuorisotakuun yhteyshenkilöitä tai muita nuorten monialaista yhteistyötä tekeviä omaohjaajia

Kehittämisehdotus 4. Moniammatillisen yhteistyön toteutus erityisesti sote-palvelujen suuntaan toimii nykyisin heikosti ja monelta osin hidastaa nuorten siirtymiä kohti työelämää. **Terveyspalveluiden, oppilaitosten ja työllisyyspalveluiden yhteistyötä tulee edelleen syventää palvelutarpeen arvioinnin, kuntoutuksen ja muun jatkopolutuksen näkökulmasta.** Vastaavasti terveyspalveluiden, mielenterveys- ja päihdepalveluiden, neuropsykologisten palveluiden ja kuntoutuspalvelujen saatavuutta tulisi parantaa esimerkiksi ottamalla alueilla käyttöön velvoittavia sopimusmalleja.

Kehittämisehdotus 5. Oppivelvollisuusiän nostamisen johdosta **työllisyysasiat ja -palvelut tulisi tuoda paremmin toisen asteen oppilaitoksissa opiskelevien sekä oppilaitosten henkilökunnan tietoisuuteen.** Nuorten ymmärrystä sosiaali- ja palvelujärjestelmästä sekä työelämälähtöisistä palveluista tulisi vahvistaa ja palveluihin hakeutuminen tehdä kannustavammaksi jo varhaisessa vaiheessa. Vastaavasti oppilaitosten tulisi mm. verkostojensa kautta ottaa vahvempi rooli nuoren ohjaamisessa työelämään johtaville poluille. Lisäämällä monialaista oppilaitosten, oppilashuollon ja työelämälähtöisten palveluiden yhteistyötä sovittujen käytäntöjen mukaisesti, voidaan jo koulutuksen aikana tunnistaa nuorten haasteita siirtymissä etenemisessä ja ohjata nuori tarvitsemiensa palveluiden piiriin ilman palvelujärjestelmän ulkopuolelle tipahtamista.

Kehittämisehdotus 6. Siirtymien ylittämisen ja palveluista syrjäytymisen ehkäisyn tukena matalan kynnyksen palvelun ei tulisi olla velvoittava. Nuorille pitäisi kyetä tarjoamaan personoituja ja rinnalla kulkevia palveluita, kunnes ensimmäinen työpaikka on löytynyt tai nuori on sitoutunut palveluihin jatkoa varten

Kehittämisehdotuksia (2)

Kehittämisehdotus 7. Sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmän yhteensopivuuden näkökulmasta yksilökohtaisen harkinnanvaraisuuden käyttöä tulee kyetä parantamaan. Tämä edellyttää nykyistä parempaa ja nopeampaa tiedonvaihtoa viranomaisten välillä sekä nuorten toimeentuloa ja kuntoutusta koskevan lainsäädännön ja tietojärjestelmien kehittämistä.

Kehittämisehdotus 8. Eri viranomaisilla on omat ohjaus- ja seurantajärjestelmänsä, eivätkä nämä järjestelmät ”keskustele” keskenään (esim. asiakastieto), mikä vaikeuttaa asiakkaan eteenpäin ohjaamista. **Tiedolla johtamisen ja verkostoyhteistyön tueksi tulee luoda pysyviä viranomaisten välisiä tiedonvaihtolustoja sekä teemakohtaisia yhteistyömuotoja.** Uusia malleja ei ole tarkoituksenmukaista lähteä rakentamaan, vaan kehittämistyön lähtökohtana tulisi olla TYPin ja osin myös Ohjaamoiden olemassa olevien käytäntöjen ja järjestelmien jatkokehittäminen.

Kehittämisehdotus 9. TYP-lainsäädäntö on esimerkki, jonka avulla rajoitetaan ammattilaisten mahdollisuuksia tehdä palveluohjausta itsenäisesti ja yhdessä toisten ammattilaisten kanssa riittävän ajoissa. Lainsäädännön uudistusten yhteydessä nuorille tarkoitettuja palveluita ei tulisi säätää liian viranomaismaisiksi, mm. tiukkojen asiakkuuden vähimmäisaikarajojen kautta. Tällöin voidaan huomioida ammattilaisten osaaminen sekä tarvittaessa nuoren nopea pääsy monialaiseen palvelutarpeen arviointiin ja monialaisiin palveluihin. Lainsäädännössä tulisi huomioida nuorisolaissa ja sosiaalihuoltolaissa korostettavin tavoin nuorten oma osallisuus ja sen myötä motivoituminen hänelle tarjottuihin palveluihin.

Kehittämisehdotus 10. Nuorten palveluohjaukseen ja monialaiseen yhteistyöhön heijastuu vahvasti sote-palveluiden, etenkin mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä sosiaalityön ja ohjauksen resurssien puute. **Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi luoda kannustinmekanismeja kunnille, kuntayhtymille ja jatkossa myös hyvinvointialueille nuorten palveluihin panostamiseen ja nuorten siirtymien tukemiseen.** Kannuste voisi olla esimerkiksi hyte-kertoimen laittaminen koulupudokkuuden lisäksi kuntien velvoitteeksi tulevaan työllistämiseen ja lakisääteiseen hyvinvoinnin edistämiseen.

Ohjaus- ja palveluverkostot ovat paikallisella tasolla olemassa oleva foorumi monialaisen yhteistyön toteuttamiseksi. Nuorisolain mukaisten nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen nykyistä toimintaa olisi tarpeen kartoittaa ja sen merkitystä nostaa etenkin vaiheessa, jossa hyvinvointialueita koskeva muutos tulee vaikuttamaan nuorten palveluiden organisointiin.

Kehittämisehdotus 11. Nuorten työllistymistä tukevat palvelut ovat suuressa muutoksessa TE2024-uudistuksen ja pohjoismaisen työvoimapalvelumalliin siirtymisen myötä. Valtakunnallinen nuorisotakuun työryhmä oli aiemmin foorumi, jolla eri hallinnonalat vaihtoivat tietoa nuorten palveluihin liittyvistä asioista. **Nuorisotakuu-työryhmän toimintaa olisi tarpeen aktivoida tai kehittää kokonaan uuden tyyppinen eri hallinnaloja yhdistävä yhteistyömuoto, jotta yhteistyö eri hallinnaloilla toimisi myös valtakunnallisella tasolla.**

Kehittämisehdotuksia (2)

Kehittämisehdotus 12. KEHA on isossa vastuussa Ohjaamojen, TYP:ien ja maahan-muuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluiden tuesta. Kansallista KEHAn koordinoimaa verkostojen tukirakennetta tulisi hyödyntää uudistusten yhteydessä (uusi Pohjoismainen työvoimapalvelumalli, TE2024 palvelu-uudistus). Verkostojen tukirakenteen järjestämistä koulutuksista hyötyisivät verkostojohtajien lisäksi monialaista työtä verkostoissa tekevät henkilöt sekä kaikki verkoston yhteistyötahot. Yhteisten valmennusten avulla voidaan lisätä osaamista ja toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kehittämisehdotus 13. Asiakkaan etenemisen seurantaan palveluketjuissa tulisi luoda yhtenäiset mittarit sekä kokonais- tai yhteisvaikuttavuuden huomioivat monialaista toimintaa tukevat ohjaus- ja kannustinmallit.

Kehittämisehdotus 14. Hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön suunnittelussa nuorten työllistymiseen ja kouluttautumiseen liittyvät siirtymät eivät ole nousseet merkittävästi esille, vaikka esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollossa sekä Ohjaamoissa ja TYP-toiminnassa tapahtuu henkilöstörakenteellisia muutoksia sote-uudistuksen myötä. **Työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali – ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi pyrkiä vaikuttamaan siihen, että muutoksissa huomioidaan myös nuorten sujuvien siirtymien mahdollistuminen ja olemassa olevien hyvien käytäntöjen säilyminen.**